

Aristotel

O proricanju iz snova

462b 12 1. Proricanje koje nastaje u snovima i za koje se kaže da proizlazi iz usnovina, nije lako niti s prezirom odbaciti, niti u nj

15 slijepo vjerovati. To što dakle svi, ili mnogi drže da usnovine sadrže nešto znakovito, pruža jamstvo kao da je iz iskustva zborneno da o nekim stvarima proricanje u usnovinama nije nevjerovatno. Ima za to poneki razlog, a zbog kojeg bi netko mogao isto zaključiti i o svim drugim usnovinama. No, to što se ne vidi nikakav razložan uzrok

20 zbog kojega bi nastajalo proricanje putem snova, to stvara nevjericu. Jer, pored ostalih besmislica, pretpostaviti da je bog taj koji snove alje također je neutemeljeno, jer ih on ne šalje najboljim i najrazboritijim ljudima, nego slučajnicima¹. Ako pak izuzmemo uzrok od boga, nijedan drugi ne čini se smislenim.

25 Jer to da netko predviđa što će se dogoditi kod Heraklovih stupova² ili na Boristenu³, čini se izvan naših sposobnosti da otkrijemo počela tih stvari. Dakle, nužno je da su usnovine ili uzroci događaja, ili znakovi, ili stjecaji, ili sve to, ili nešto od toga, ili samo jedno. Mislim, naime, uzrok u smislu u kojem je Mjesec uzrok

30 pomrčenja Sunca a iscrpljenost uzrok vrućice, znak kao što je unilaženje zvijezda (u sjenu) znak pomrčenja, a hrapavost jezika znak vrućice, dok je čovjek koji hoda stjecaj pomrčenju Sunca.

463a 1 Jer to što čovjek hoda nije niti znak niti uzrok pomrčine, isto kao što ni pomrčenje nije hodanju. Zbog toga se stjecaji ne događaju niti uvijek niti uglavnom. Jesu li, dakle, jedne usnovine uzroci, a druge znakovi, na primjer onoga što se zbiva s tijelom? Jer obrazovani

5 liječnici zacijelo nalažu da treba pomno paziti na usnovine⁴. A razložno je tako pretpostaviti i nestručnjacima i onima koji filozofirajući nešto razmatraju i ispituju. Jer kretanja koja (u tijelu) nastaju preko dana, ako nisu osobito velika i snažna, prolaze neopaženo zbog znatnijih kretanja

10 vezanih uz budno stanje. S počinkom je upravo suprotno, jer se u njemu i ona neznatna kretanja čine velikima. A to je bjelodano iz onoga što se često događa u snovima - naime, da ljudi u snu misle kako sijeva i grmi zbog slabih šumova koji nastaju u ušima, ili da uživaju u medu i slatkim sokovima zbog sićušne količine sluzi koja im teče (niz

15 jednjak), ili da hodaju kroz vatru i jako se prže, a zbog male količine toplote koja nastaje u nekom dijelu tijela. Ali čim se probude postaje im jasno da se te stvari zbivaju na taj način. A budući da su povodi⁵ svih stvari maleni, bjelodano je da su takvi i povodi bolesti i ostalih 20 trpnji koje tek imaju nastati u našim tijelima. Dakle, očigledno je da su te stvari nužno u snu jasnije nego u budnom stanju. Ali nije besmisleno da su neke prikaze u snu uzroci, i to svaka sebi pripadajućih događaja. Naime, kada nešto tek moramo učiniti,

25 kada smo upravo u nekom poslu ili smo ga već obavili, često smo sa tim stvarima zaokupljeni ili ih obavljamo u upečatljivom snu, /a uzrok je tomu što je kretanje koje se u snu odvija od povoda koji su nastali preko dana, sebi već utrla put/. Isto tako je nužno, ali u suprotnom smjeru, da su kretanja u snu povod ovih stvari (koje će

30 se odvijati) preko dana, zbog toga što se u noćnim prikazama opet utire put namisli o izvršavanju tih stvari. Tako je, dakle, moguće da su neke od usnovina i znakovi i uzroci (budućih događaja).

463b 1 No većina usnovina nalikuje stjecajima, a ponajviše one koje su posve pretjerane i one čiji povod nije u onima (koji ih sanjaju), kao što su snovi o pomorskoj bici ili događajima u udaljenim krajevima. Jer oni se vjerojatno nahode na isti način kao kada se nekome tko se

5 nečega prisjetio, slučajno dogodi upravo to. Što priječi da je tako i u snovima? Štoviše, vjerojatno se mnoge takve stvari (često) zbivaju. Dakle, kao što prisjećanje neke osobe nije niti znak, niti uzrok susretanju te osobe, isto tako usnovina onome (koji ju je usnuo) nije niti

10

¹ Ο τυχων je onaj kojega netko slučajno dopada ili zatiče - bilo tko.

² Antički naziv za Gibraltar.

³ Boristen je antičko ime za rijeku Dnjepar.

⁴ προσεχειν je podjednako i vjerovati u snove i pokoravati im se.

⁵ Αι αρχαι su počela ili povodi. Vidi bilješku e u komentaru teksta *O usnovinama*.

znak, niti uzrok njena ispunjenja, nego puki stjecaj. Upravo se zato mnoge usnovine i ne ispunjavaju, jer se stjecaji ne događaju niti uvijek niti uglavnom.

2. Uopće, budući da i neka druga živa bića sanjaju, usnovine zacijelo nisu od boga poslone, niti nastaju u tu svrhu, iako su 15 božanskoga porijekla; jer narav jest bogom dana, ali sama nije božanska^a. Dokaz za to (je sljedeće:) uglavnom priprosti ljudi predviđaju budućnost i imaju upečatljive snove, tako da (usnovine) nisu od boga poslone, nego svi oni čija je narav brbljiva i žučljiva vide svakojake prilike. Zbog mnogih i raznolikih kretanja oni se susreću s prizorima koji su podudarni s onima (iz zbiljskoga svijeta), te su 20 poput onih koji igraju par-nepar. Jer kao što se kaže: *kad puno puta bacaš, tad drugačije pogađaš*, pa se tako zbiva i sa njima.

Ništa nije čudno u tome što se mnoge usnovine ne ispunjavaju, jer (se ne ispunjuju uvijek) niti znakovi, primjerice kiša i

25 vjetrova koji se javljaju u našim tijelima ili na nebu. Jer ispunjenje ne nastupa ako se dogodi drugo, znatnije kretanje od onoga zbog kojeg je nastao znak. I mnoge stvari koje su lijepo zamišljene i koje su trebale biti izvršene, napuštene su zbog drugih, znatnijih povoda. Općenito se, dakle, ne događa sve ono što se (u prošlosti) imalo dogoditi, niti je 30

ono što će se (u budućnosti odista) dogoditi isto kao i ono što se tek ima dogoditi. No ipak treba reći da povod jest i ono iz čega ništa nije proizašlo, i što stvara te znakove od kojih se neki ne ostvaruju. O usnovinama koje nemaju takve povode kakve smo upravo spomenuli, nego koje su pretjerane ili vremenom, ili mjestom ili

464a 1 veličinom, ili pak ničime od tih, ali koje ipak nemaju povode u onima koji ih sanjaju te ako već predviđanje ne nastaje od stjecaja, ovo što slijedi će ipak biti prije nego ono što o tome kaže Demokrit, koji za 5

(njihove) uzroke postavlja 'sličice' i 'otiske'^b. Naime, kao kada nešto prouzroči kretanje u vodi ili zraku, pa onda to pokrene što god drugo te se takvo kretanje nastavlja širiti sve dalje, iako pokretalo više nije prisutno (niti djelatno), ništa ne priječi da neko kretanje, pa onda i 10

opažaj, isto tako dospije i do usnulih duša, od onih predmeta iz kojih Demokrit izvodi svoje 'sličice' i 'otiske'. Gdjegod se takva kretanja zateknu, ona su opažljivija noću zato što se kretanje koje nastaje preko dana lakše raspada, (jer je zrak noću mirniji te stoga što su noći u većoj

15 mjeri lišene vjetra), i u tijelu stvaraju opažaj tijekom sna, budući da se i nezamjetna kretanja unutar tijela bolje opažaju u spavanju nego u budnom stanju. Sama ta kretanja stvaraju prikaze iz kojih (ljudi) predviđaju budućnost o takvim stvarima⁶. Upravo zato se

20 to djelovanje i događa slučajnicima, a ne onima najrazboritijima, jer kada bi bog bio taj koji ih šalje snovi bi nastajali i preko dana te bi se javljali i mudrim ljudima. Stoga i jest za očekivati da se priprosti svijet bavi predviđanjem budućnosti, jer pamet takvih ljudi nije misaona, već je prazna i lišena svakog sadržaja, te se kreće onako kako (njezino) pokretalo upravlja.

25 Uzrok predviđanja budućnosti u onih koji se lako zanose jest to što njihova vlastita kretanja uopće ne sprečavaju (strana kretanja), već su njima potisnuta. Stoga oni strana kretanja najoštrije opažaju. To što neki imaju upečatljive snove te što se ljudima predviđanje budućnosti naročito javlja o prisnim osobama⁷, nastaje zbog toga što prijatelji ponajviše misle i brinu jedan za drugoga.

30 Kao što ljudi najbrže prepoznaju i opažaju prisne osobe kada su daleko, isto tako (opažaju) i njihova kretanja, pa su stoga kretanja znanaca prepoznatljivija. Čučljive su pak osobe zbog svoje žestine 464b 1 tako dobri strijelci kao da gađaju izdaleka. I zbog toga što se brzo mijenjaju, svašta im se pričinjava. Jer kao što oni u bunilu naglas ili u sebi govore Filagidove stihove, koji se drže (načela) sličnosti, kao što je na primjer "Afrodita", isto tako i žučljivci spajaju

5 (kretanja) u nedogled. Osim toga, zbog spomenute žestine njihovo se kretanje ne da potisnuti drugim kretanjem. Najvještiji je tumač snova onaj koji umije uočiti sličnosti, jer svatko može prosuđivati i tumačiti upečatljive snove. Kažem sličnosti,

10 jer su prikaze u snovima vrlo nalik slikama u vodi, kao što rekospo već ranije. Ako je u vodi prisutno mnogo kretanja, ne postoji nikakva podudarnost odraza i slika sa pravim predmetima. Zaista bi bio vješt onaj koji bi mogao razlučivati odraze, te brzo razlikovati i točno 15

⁶ Koje su udaljene u vremenu, prostoru ili su pretjerane u veličini, kao što je rečeno u (463b 5).

⁷ Γνωριμος je poznanik, znanac, ali i prisnija osoba. U πirem smislu to je prijatelj, onako kako to znaju biti i roditelji, osoba do koje je nekome stalo.

vidjeti rastrgane i iskrivljene slike, te da je nešto slika čovjeka, konja ili čega drugoga. I u drugom slučaju, dakle, to jednako vrijedi i za usnovine, jer kretanje razbija upečatljivost usnovina. Dakle, što je san i usnovina, zbog kojih uzroka svaki od njih nastaje, k tomu još i o proricanju iz snova, toliko neka bude rečeno.

Preveo sa starogrčkoga:

Pavel Gregorić

Komentari

^a *Misao h gar fusiV daimonia, all' ou qeia a bremenita je filozofijskim značenjem koje se nužno gubi svakim pokušajem prevođenja. Doslovni bi prijevod glasio: "Jer narav/priroda jest demonička, ali nije božanska". Pridjev daimonioV s jedne strane znači 'stvoren božanskim učešćem', 'od boga suđen', a s druge strane znači 'čudesni', 'vrhunaravni', 'natprirodni', 'nadjudski', pa onda i 'božanski'. Zbog toga je veoma teško sva ta značenja u cijelosti zadržati u prijevodu.*

^b *Demokrit je učio da su opažaji nekakve 'sličice' (eidwla) i 'otisci', (aporroiai - odljevi, emanacije) stvarnih predmeta koji dopiru do osjetila. Plutarh u Questiones Convivales (VIII 10, 2p. 734 F) izvješćuje o Favorinovom pokušaju rekonstrukcije Demokritove teorije opažanja:*

"Sličice kroz pore prodiru duboko u tijela i, kad se vraćaju gore, prouzrokuju utvare u snu. Te sličice oblijeću proizlazeći odasvuda, i iz pokućstva i iz odjeće i iz biljki, a najviše iz živih bića zbog velikog kretanja i topline, pa ne samo da pokazuju sličnost u obliku s tijelom kojega su otisak... nego i primajući pojave duševnih odluka, pa običaja i strasti svakog pojednca, vuku ih sa sobom te, izlazeći na vidjelo, govore s njima kao žive i onima što ih primaju objavljuju mišljenja, razmišljanja i želje onih koji ih odašilju, kad nam te sličice primiču slike čuvajući ih raščlanjene i nepobrkane."
(Diels, Fragmenti predsokratovaca, Demokrit, 68 A 77)